

La novel·la del Quebec a Catalunya

Lluna Llecha

Les relacions entre el Quebec i Catalunya són testimoni d'un interès recíproc que no ha deixat de créixer en les últimes dècades. Si el 1983 els governs de Catalunya i del Quebec marcaven oficialment el començament d'una cooperació institucional per mitjà d'un intercanvi de cartes, el 1996 tots dos governs estrenyien els lligams creant un Comitè mixt Quebec-Catalunya, que s'havia de reunir cada dos anys, alhora que firmaven uns acords en els quals es precisaven els sectors de cooperació que es privilegiaven: cultura, educació i formació, ciència i tecnologia, desenvolupament industrial, sanitat, finances i administració pública, i també els intercanvis en aquests sectors entre els organismes i les empreses.

Entre aquests sectors de cooperació, la cultura representa un dels vectors més importants, probablement perquè aquests dos països tenen moltes semblances pel que fa a la protecció de la identitat, la cultura i la llengua. Així, aquests últims anys el Quebec s'ha convertit en un dels primers socis culturals canadencs de Catalunya en l'àmbit artístic: la seva impactant cinematografia, la presència constant de companyies de circ de renom internacional, com Le Cirque du Soleil, o els impressionants muntatges teatrals de Robert Lepage, entre d'altres, s'han fet un lloc indiscutible entre el públic de Catalunya. Ara bé, passa el mateix pel que fa al camp literari? Com es rep la literatura del Quebec? Són aquestes preguntes que ens hem formulat com a punt de partença d'una recerca que pugui donar-hi resposta.

De la relació d'autors i títols traduïts se'n desprenen aspectes suficients per fer una bona radiografia de l'estat de la qüestió. En primer lloc observem que, deixant de banda el que anomenarem el «cas» de *Maria Chapdelaine*, la presència d'aquesta literatura es fa palesa amb el desenvolupament dels estudis de la literatura francòfona del Canadà a les universitats, d'una banda, i amb el començament de la cooperació entre el Quebec i Catalunya, de l'altra, a la dècada dels vuitanta. De tots els títols publicats a Catalunya, una cinquantena corresponen a la novel·la, i hi predominen les traduccions castellanes. Sols una dotzena han estat traduïts al català, i hi figuren títols com *Maria Chapdelaine*, *Les chambres de bois* o *Angéline de Montbrun*, d'autors que es podrien considerar «clàssics» de la literatura del Quebec.

De les vicissituds de *Maria Chapdelaine*, de Louis Hémon, sols n'esmentarem aquelles que es relacionen amb la nostra literatura i que en fan, per això, un cas especial. Es tracta de la primera obra de la literatura del Quebec publicada a Catalunya; la traducció va anar a càrrec de Tomàs Garcés i es va publicar primer per entregues al diari barceloní *La publicitat* entre l'1 d'agost del 1923 i el 3 de febrer del 1924 i finalment en volum el 1925, a l'Editorial Catalana. La va reeditar el 1952 l'Editorial Selecta i el 1984 l'Editorial Proa. La segona novel·la esmentada, traduïda per Lídia Anoll, *Les cambres de fusta*, és d'Anne Hébert, una de les escriptores més importants de la literatura del Quebec del segle XX, que va conrear tots els gèneres literaris, sobretot novel·la i poesia. Editada el 2001 per Pagès Editors a la seva col·lecció «Lo Marraco Blau», que també va publicar, el 2007, *Angéline de Montbrun*, en traducció d'Elena Garsaball. Aquesta novel·la de Laure Conan va suscitar un gran interès entre la crítica i les autoritats del seu temps des de la publicació per entregues a la *Revue canadienne*, entre el juny del 1881 i l'agost del 1882, i de l'edició en volum el 1884. Se la considera la primera novel·la psicològica del Canadà francès i la primera novel·la escrita per una dona.

Al costat d'aquests «clàssics», a partir de la segona meitat dels anys seixanta del segle XX constatem obres que s'inscriuen en el que s'ha anomenat l'escriptura en femení, com *Le bruit des choses vivantes*, d'Élise Turcotte, en traducció de Lourdes Bigorra (*El soroll de les coses vives*, La Magrana, 2001), i títols d'escriptors vinguts d'horitzons molt diversos que contribueixen a enriquir i a ampliar

la literatura del Quebec, com *Visage retrouvé*, traduïda per Pau Oliva Viladegut (*Fisonomia retrobada*, Pagès Editors, 2005), i *Anima*, amb traducció d'Anna Casassas (*Ànima*, edicions del Periscopi, 2014). Aquestes dues novel·les són del libanès Wajdi Mouawad, actor, cineasta i un dels dramaturgs i escriptors d'expressió francesa de més rellevància del panorama actual, que va assolir renom internacional amb la tetralogia teatral *Le sang des promesses* (*Forêts, Littoral, Incendies, Ciel*), d'un gran èxit de públic i de crítica.

Tot i que el tema sigui molt diferent, trobem el mateix fenomen mediàtic a *Un diumenge a la piscina a Kigali*, punyent testimoni del genocidi de Rwanda del 1994 relatat pel periodista Gil Courtemanche, que hi va viure durant tres anys. L'èxit de vendes al Quebec va ser aclaparador i la traducció catalana no es va fer esperar: el 2003, tres anys després de la publicació al Quebec, La Magrana l'editava amb traducció d'Anna Casassas.

També s'han publicat novel·les de gran èxit comercial, com ara *La nena que li agradaven massa els llumins* i *El fred modifica la trajectòria dels peixos*. Amb la primera, traduïda a una vintena de llengües, l'escriptor i professor de filosofia Gaétan Soucy va obtenir un èxit rotund i un reconeixement internacional immediat. La novel·la la va traduir al català Joan Casas i la publicar l'editorial Límits el 2001. El segon títol, en traducció de Carles Urritz, *El fred modifica la trajectòria dels peixos* (Rosa dels Vents, 2009), és la primera novel·la del polifacètic Pierre Szaloswski: fotògraf de premsa, periodista, editor d'una publicació mensual de boxa, dissenyador gràfic, director artístic i de creació de publicitat, dissenyador de softwares educatius, productor de videojocs, guionista i autor.

Pagès Editors publicà també *Cap Tourmente*, de Jean-Paul Filion, amb traducció de Lídia Anoll (*Del cap Tempesta al cap de Joia*, 1993) i *L'homme de la toundra*, de Michel Noël, traslladada per d'Amalia Prat (*Perdut en plena tundra*, 2005). Si bé d'època i temàtica molt diferents, aquestes dues novel·les podrien inscriure's en l'apartat d'autors «clàssics»: la primera, pel renom de l'autor, i la segona, per les descripcions del paisatge del nord del Quebec, que recorden les de Louis Hémon.

Si bé en el conjunt de novel·les quebequeses traduïdes al català que hem pogut recopilar trobem a faltar el nom d'alguns grans autors de la història literària del Quebec, observem tanmateix que aquesta literatura ha suscitat l'interès de traductors i d'editorials de renom. Malgrat que el nombre encara sigui molt reduït, presenten una varietat de tendències que permeten fer-nos una petita idea de la diversitat de la producció literària, d'estil tan sorprenent com tota la producció cultural que ens arriba del Quebec i que mereixeria tenir un ressò semblant al de les arts escèniques o visuals.